

Mes ne šios žemės druska.
Mes – jos karti duona,
paniekinti ir vėl atgimę
iš paskutinio meilės trupinio...

*Kiekvienam grūdai – kiekvienam žmogui atminti,
negimusią kartų atminimui
skiriu...*

Dusia

IŠ PRADŽIŲ nėra taip baisu...

Pradeda tinti kojos.

Jos vis labiau tirpsta, stabarėja, tampa tokios sunkios ir pilnos tarsi dvi statinės, lyg kas iš vidaus kasdien alavo piltų, ir jau nelaiko tavęs kaip anksčiau, o tik kliudo.

Jas siaubingai niežti, ir tu atsargiai, kad neprakrapštytum odos, kasaisi. Jų oda vis labiau plonėja, gelsta, įsitempia, po ja ima klaidžioti kažkoks geltonas vanduo, tu jį sklaidai, glostai ranka – mėgini atitaisyti tai, kas jau nutiko. Ne tau visai, o kol kas tik kojoms.

Apžiūri save, ramini virpulius pilve; nori beregint pasveikti – nelaukti, neleisti šutinančiam vandeniui užlieti tavęs visos; stengiesi negalvoti apie tai, kas bus toliau, dirbi kaip pakvaišusi, kad tik užsimirštum, nematytum, negirdėtum, netikėtum... Bet ateina metas, kai tu jau nieko negali padaryti, mat vanduo yra vanduo... Jo prigimtis – laisvai keliauti ten, kur jam reikia...

VĒLIAU tave išpučia visą – nuo kojų pirštų galiukų iki mums... Vogčiomis nuo mamos ir Myrosiaus, auštant, kai visi dar miega, apžiūrinėji save jau ne su baime, o su siaubu. Apsičiupinėji šiltus nuogus klubus, tada slepiesi po drapanom – nenori, kad jie tave pamatytų, kad žinotų, kad verktų... Gana to verkimo, to gailėsčio, tų aimanų...

Ir Myrosius sutino, jo kūnas žaizdotas ir randuotas. Mama tyli ir vis dažniau žiūri kiaurai mus. Jos drėgnas žvilgsnis slankioja virš susitraukusių mūsų šešėlių ir vis sminga į sieną,

mirtinai įsigręžia ir tik tada liaujasi drebėjęs. Ji pati ne tinsta, o vysta. Jos rankos ir kojos džiūsta, ilgėja, ir ji tampa panaši į gervę – liesa ir aukšta, visai dar graži, tik veidas už naktį juodesnis. Sykį, jai besiprausiant, pamačiau, kad ji mažne nebeturi krūtų. Vietoje jų – kitados prašmatnių, iškilų, stangrių – teliko du raukšlėti maišai, šiaip taip besilaikantys ant kūno.

Man devyniolika... Myrosius eina tik penkioliktus... Mačiuchose – trisdešimt trečiųjų žiema... Savo naują šiltą gryčią dar gruodį pardavėme už aštuonis kepalus duonos, patys atsikraustėme į babos senąją... Tos duonos seniai nebelikę, grūdų taip pat. Mama nuo ausros ligi vėlyvo vakaro kolūkyje. Pasi-taiko, atneša menkųtnį gnaužtelį sorų ar avių. Slepiaime kaip įmanydami, tada sumalame į miltus, putros užsimaišome...

Valgyti... Gyventi...

Viešpatie!

Ne vaikštome po kaimą, o sėliname kaip katės, kurmiai, pelėnai, vorai, vienas didelis bjaurus šimtakojis, kurio kiekviena koja pampsta ir niežti... Jis velka žeme savo išsipūtusį geltoną pilvą ir ryja aplink viską, ką tik įstengia sugromuliuoti. Už savęs palieka pėdsaką, juodą ir supuvusį, ir aš žinau, kad toje dykroje, kurią palieka jis, tas žmogiškasis šimtakojis, jau niekadoms net žolė nesudygs...

Kalbamės kuždomis, šnabždam lyg šiaudus kramtytume. Tik jie nesukramtomi – lenda į tarpdančius, stringa gomury, trukdo pasakyti tai, kas neapsakoma, tai, kuo springstame, kuo nuodijamės, ką ryjame ir gražiname atgal, nes toks laikas... O vakare krintame kaip negyvi ir užmiegame kiekvienas savo kertėj, ant savos pakyls, kuri tik nedaugeliui taps sostu. Stengiamės įmigti kietai, labai kietai, kad nebeatsibustume ir nereikėtų įbesti akių į aklius langus, užkamšytus skudurais, į plikas tuščias sienas, kurios dar vakar buvo kažkieno namai ir pažino kvapus iš krosnies...

Solia

IŠ PRADŽIŲ dar nėra taip baisu.

Tik išpampsti...

Esi tik ta, kas esi, ne-reikš-min-ga, ne-ma-to-ma...

Tiesiog gyveni. Tiesiog valgai. Ėdi, kemši burnon... šiandien, vakardieną. Tiesiog putiesi – metai iš metų tampa vis didesnė, dar didesnė, dar... Ilgainiui veidas apskritėja, klubai išsiplečia, išdrūtėja blauzdos, rankos, pilvas, kojos pasidaro sunkios.

Pirmiausia išplatėja pėdos.

Šiek tiek keista...

Kažin kodėl jos sutinsta, ir tu jau vargiai beišėjai laukan, vos bežengi laiptais, vos slenkstį beperžengi... Manai, kad prisiligojai, prisikentėjai, pervargai, išgyvenai sunkias dienas, kad pakaks prigulti, išsimiegoti, ir tave, kaip daugel sykių ligi šiol, išgydys naktis...

Ne, iš pradžių nėra taip baisu.

VIS DAŽNIAU jautiesi išsekusi, dūsti, prakaituoji, nuolat junti savo kūno kvapą ir niekaip negali jo nusimazgoti. Tau atrodo, kad niekas kitas to nejaučia, – seniai pamiršta švaros dvasia dar tūno kažkur galvoje. Tačiau ir ji su laiku tave palieka... Tampi nevalyva, nerangi nuoboda, abejinga amžiniešiams moterų džiaugsmams...

* * *

TADA tavo vyras liaujasi tave lietęs.

Iš pradžių jis sėkmingai maskuojasi: paskubomis apkabina, paskubomis bučiuoja sausomis lūpomis nelyg paukštis, kuris iš dyko buvimo baksnoja ranką. Kai esat kartu, jis sėdi kur nors netoliese... Jis dar laikosi – uoliai slepia, kad bjaurisi tavimi, tavo išpampusiu kūnu, storais riebiais klubais, bet labai greitai pamatai, jog vis dažniau nusuka žvilgsnį, vis dažniau pirmas pakyla iš lovos auštant, kad nematytų, kaip rengiesi...

Judviem dar nebaisu.

Judu vis dar pora: jis – vis dar vyras, tu – žmona, dar nepraradote atminties, įprastai vaidinate mandagumą, meilę, šeimą... Nes mieliau negalvoti... Bet paskui žaidimas baigiasi – jo pasibjaurėjimas tampa pastebimas, toks akivaizdus, jog turėtum būti akla, kad neįskaitytum to akyse, žvelgiančiose į tave. Įtampa iškiša aštrų snukį iš po antklodės ir kartu su jumis išstumia meilę ir švelnumą. Jūsų guolis atvėsta, atšąla, tampa ledinis, tuščias...

Tavo rūbai auga kartu su tavimi, apspaudžia, o vėliau apskritai priauga prie tavęs tarsi antra oda. Sluoksnis po sluoksnio tu apaugi drabužiais – platus kuplus kopūstas – ir paslepi po lapais savo kietą šerdį... Ateina diena, kai net miegoti eini apsirengusi...

Tau reikia daugiau vietos lovoje, tu perdėm garsi miegodama, kasnakt tavo krūtinėje užgimsta knarkimas, ir jis, tavo kantrusis, tavo teisėtas vyras, privalo atsargiai paversti tave ant šono, kad galėtų užsnūsti, kad ištvirtų ligi ryto, galiausiai – kad išgyventų... Vėliau jam pabosta, pagalvis ir antklodė išsikraus to miegoti į kitą kambarį, mat ten, kur miegi tu, jam trošku...

NET IR TADA tu dar nesupranti.

Dar nebaugu.

Skaudu, bet nebaugu, net mažumėlę palengvėja...

Ir tu vėl tiesiog gyveni, tiesiog putiesi. Dienų dienas guli ir apie nieką negalvoji. Yra tik vienas dalykas, kurio visados nori ne tiek tu pati, kiek tavo kūne apsigyvenęs gyvis: valgyti. Šis nepasotinamas godus padaras verčia atsikelti ir vilkti kūną į valgomąjį...

Sykį, pakeliui nuo lovos iki stalo, darant penkiolika nelaimingų žingsnių, atsisako tavo kojos... Iš tikrųjų pasiduoda tavo širdis, imi dusti... Ir štai tada apninka ji – keista baimė, kraupi tuštumos, arti esančios bedugnės, tam tikros fatališkos ir negrįžtamos tamsos nuojauta. Tu, Poltavoje gulėdama išpuoselėtame namuke ant grindų, žvelgi į tą bedugnę ir trokšti pasikelti, nenori šliaužti, trokšti ištinusiomis kojomis pati iki jos nueiti, pasiekti storomis rankomis, aprėpti abejingomis akimis ir amžiams įsiminti.

Ir tu prašai Jo pagalbos – prašai tave gelbėti...

Svyrydas

KOKS TATAI stebuklas toji Tamara.

Anei krustelėjimo ūmaus, anei žodžio atžagaraus.

Už vandenį tylesnė, už purplelį švelnesnė. Įtikėjo manimi tarytum dausomis. Įsmuko man užantin ir nė krust. Ir šildytusi, ir tūnotų, jei tik leisčiau.

Bet aš neleidžiu.

Negaliu leisti.

Negaliu jai duoti anei savo rankos, anei širdies, anei žodžio.

Tik maišą grūdų ar bulvių, tik pūdą grikių ir konservų valdiškų. Daugiau nieko.

Bet ji ir neprašo. Galgi bijo, kad jos atsižadėsiu, nosisuksiu? Gal mintija, kad kai širdį mano pavergs, jos mergiškas išdidumas pačią uždusins? Myli mane nebyliai, matau, kad myli; regiu, kaip tirpsta mano glėby, kaip lydosi, teka it žvakelė vaškinė, kaip patalus man kloja ir pati klojasi; kaip ilgai ilgai virpa jos blakstienos, kai artyn einu; koks laibas jos virpantis balselis, kai mūsų aistros žaibai naktį skrodžia...

Kadaise jau mylėjau, bet nieko gero iš to neišėjo.

Bijau vėl pamilti.

Tamaros kūną godžiai ganau, jos meiliais žodžiais gydausi, it žaltys odą sudiržusią prieš ją nusimetu, pernakt nauja apaugu ir iššliaužiu tamson: tolyn nuo jos, nuo jos trobos, žole kvepiančios, nuo jos motinos žvilgsnio, spitrinančio į mane taip, lyg pasmaugt kėsautų...

Nuolankiąją Tamarą ir vėl priemenėj prie sienos užspaudžiu.

– Reikia, kad Oryna kur nors išeitų, – tyliai kuždu ir dantimis plėšiu Tamaros marškinius aukštyn nuo bambos iki krūtų, jau drebuliuojančių taip jaudulingai, taip saldžiai; tokia ugnim įsidega, kad net veidą svilina.

– Ji tuoj pati susiprotės, – Tamara tyliai kvatoja, man į momenį alsuoja. – Mama! – garsiai šaukia. – Mama, mums Svyrydas aliejaus atnešė. Reikėtų pakavot. – Ir skubriai nuo manęs atšoka, marškinius kamšosi. Mane trobon pirmą įleidžia, pati įsmunka įkandin.

NUO KROSNIES nenoriai pakyla Oryna. Matyti, sunku jai. Kojos storos, rambios, atitarnavusios. Kai Mačuchose kolūkis susikūrė, Oryną įpareigojo darban eiti. Bet ji jau pirmą dieną to kolūkio nepasiekė. Susmuko šalia trobos. O Tamara nuėjo. Ir ėjo, kol užsimanė pieno pasivogti. Botagu ją perliejo ir visus darbadienius nubraukė. Nebeleidžia jai dirbti.

Taigi esu vienintelis jų ramstis, gyvenimo viltis.

Esu jiems Dievo pasiuntinys.

Ir nors Oryna lig šiol dantimis griežia, kai aš pas Tamarą ateinu, vis dėlto kreivo žodžio tart nedrįsta, iš pirkios išdūlina ir klaidžioja kur nors tiek ilgai, kiek man reikia...

Ką gi...

Tokia kaina, Oryna.

Tokia tat kaina...

* * *

– GAL AŠ VERČIAU pas tave ateičiau? – Tamara šnokuoja man į kaklą. – Kad motinai ant akių neliptume... – Tamara

popina mane kaip vaiką, išbučiuoja nuo kaktos ligi kelių. Lūpomis krūtinę glamonėja.

– Nė negalvok! – Nubraukiu raudonų plaukų bangelę jai nuo veido. – Negalima tau pas mane.

– Ir ko gi, Svyrydai? – Žaismingai krimsteli man į kaklą. – Tavo pati žarstekliu išvanos? – juokauja, glaustosi, šaiposi.

– Užtilk jau! – įsakmiai liepiu.

Ir ji nutyla... Nebyliai mano rankoms atsiduoda... O tada ir aš užsimirštu...

Niekada nebūčiau patikėjęs, kad ji tokia jaudri, tokia švelni, tokia įstabi, tokia sukalbama, tokia skani it tešla. Pripildau save jos, maitinuosi ja, joje tirpte tirpstu ir vėl jai ant šilto pilvo išlieju druską, savo kartėlį...

Kažkur po langais slankioja Oryna, šviesos lange laukia... Šviesa reiškia, kad man metas namo, o jai galima grįžti.

Bet mes ilgai neuždegame spingsulės...

Tamara snaudžia man ant peties... Sutramdyta... Bejėgė...

Jos bambos duobutėj šildosi mano sėkla...

Ir, laimė, nesudygsta...

Dusia

TOSKAS Lantušokas nemėgsta žmonių.

Kai buvo vaikas, žmonės jo akyse tėvą užmušė. Esą už tai, kad apsigė, o po teisybei, kas ten žino... Susuko į ožio ragą, šakes krūtinėn įsmeigė ir baigtas kriukis.

– Vagis! – rėkė kaip paklaikę. – Vagis! Vagis! – Trys, keturi, penki vyriški balsai tą dieną plyšavo po Mačuchų dangum. – Vagis!

Mažas Toskas anuomet nesuprato, už ką tėvą baudžia, tik delniukais ausis užsispaudė, palindo kone po pamatais ir tirtėjo iš baimės. Keliukai į žemę sulindo, į smulkų žvyrą, širdies plakant negirdėjo, vos kvapą gaudė.

– Vagis! – Žodis daužėsi, trunkėsi, pliekė per vaikišką galvą, lindo po šviesiais plaukeliais tiesiai į momenėlį. – Vagis! – išnerdavo lyg adata iš šiurkštaus maišo ir įsmigdavo iš kitos pusės, kiaurai persmeigdamas mažą skruzdėliuką, susiradusį slėptuvę savo drebančiam kūneliui ir niekaip negalintį užsikimšti ausų, kad nebegirdėtų. – Vagis! – staiga užgriuvo dar kartą, paskiau taip pat staiga ir nutilo. Tik sugargė kažkur netoliese silpnu tėvo balsu...

Jis, Toskas, aštuonmetis vaikas, įsiklausė, palengva išsikepurnėjo iš slėptuvės ir va taip, keliukais, keliukais, nuropojo į kiemo vidurį, ten, kur, kažkieno aštriomis šakėmis persmeigtas, pas Dievulį jau ilsėjos jo tėtukas Jasjo Lantušokas... Tokį jį – šalia tėvo kūno – vakare ir aptiko Avhustyna... Toskas nė verkti nebegalėjo – visam likusiam gyvenimui akis išverkė...

NUO ANO KARTO žmonių nemėgo.

Niekad nepažino tų, kas jo tėvui gyvastį atėmė, ir kitiems palankumo nerodė. Į kiekvieną žiūrėjo kaip į tuščią vietą, o jei ir kalbėdavo su kuo nors, tai lyg smėlį spjaudytų... Paprastai tylėdavo, tarytum jau būtų pasmerkęs tave myriop. Ir gyvenimo jau pusę nugyveno, ir žilo plauko sulaukė, ir pakumpo, bet nė per trupinį malonesnis netapo. Niekas Mačuchose su juo nesibičiuliavo. Tik bėra kumelė, tokia pat sena ir spardi, prilipo prie jo, kaip Dievo Tosko klauso... O šiaip jokia gyva siela jo apkęsti negali.

Piktas jis žmogus, keistas, laukinis. Vis šakes prie savęs laiko, tarsi gintis pasirengęs... Nežinau, ko visą gyvenimą laukia, kokio priešo. Būna, atsisėda ant suolo po trešne, sėdi, saulėje markstosi, per žilą barzdą musė ropoja... Sakytum, ilsisi sau žmogus, bet šakės greta į kamieną atremtos, ranka – ant koto lyg priklijuota...

Lantušokai gyvena babos kaimynystėje, taigi dabar – su mumis visais. Iš vienos pusės – jie, o iš kitos – bevaikė Varvara Lebedka. Kiek save atsimenu, babos vištos vis Lantušokų kieman supuldavo. Visur tos landos ieškojome, vienur užkalam, tai jos kitur plyšį randa. Baba ir sparnus joms pakirpdavo, ir sergėdavo po pusdienį, ir štišindavo... Bet vos tik ji pirkion – vištos ir vėl svetimame darže kapstosi. Mažu žolė ten gardesnė? Vieną dieną, kai babos gaidys vėl jaunas Lantušokų morkikes išrausė, Charytonas, visų šaukiamas Tosku, žodžio niekam netaręs šakėmis kad užsimos, gaidžio pentinai ore tik sumataravo. Ant šakių Lantušokas jį iškėlė ir į babos Oleksandros kiemą numetė. Viską patyliukais, užsičiaupęs, nė garso iš burnos.

Maža aš tada buvau, kieme stovėjau, trešnes lesiojau nuo šakelės, kurią tėvelis man nupjovė. Virš mano vargšės galvos tas gaidys praskriejo, net kraujo lašelis ant veido užtiško.

O gal ten buvo uogos sultys, nežinau. Tik ėmiau bijoti babos kaimynų. Ir šiandien nėra maž ne menčiau jų baiminuosi.

KAI TRISDEŠIMT pirmaisiais į Mačuchas komunistai atėjo, Charytoną podraug su vežimu, nepamainomomis šakėmis ir kumele kolūkiniais padarė. Visus rykus iš jo ūkio paėmė: plūgą, drapaką, akėčias. Jis ir nesipriešino. Patikėjo rojų ateisiant, kad „po viena antklode ir vyrai, ir moterys miegosią“, ir pasidavė kolūkiui. Liepia jam karvių mėšlą vežti – veža, burokus tai burokus, *buksyras** po gryčias duodasi, o Toskas prie vartų kantriai lūkuriuoja... Maišų su prisivogtom gėrybėm laukia... Pats badmiriauja, net pajuodęs visas, mat skurdas į namus atėjo, jo motina Avhustyna visai sublogavo, atgulė, tik meldžiasi balsu ar patyliukais, kad Toskas neširstų, o šis jai net valgyt paduoti pamiršta – niekaip negali raudonos užlaidinės nuo akių nusimesti, niekšams atėjūnams tarnauja. Tiki, kad bus taip, kaip propaganda prižadėjo: kad buožių marškinius pagaliau vilkėsias ir buožių laimę pažinsias... Kartais vėlai vakare parsigauna namo taip samagonu prasmirdęs, kad net mes jaučiam, trobon įslenka, paliegusiai motinai nė žodelio neprataria. Griūna ir knarkia sau. Jų gryčia sena, iš molio drėbta, dar nuo senelio atlikusi, neprižiūrima – byra tai šen, tai ten, ir stogą vanduo seniai pragraužė, ant galvos varva, bet Toskui nei šilta, nei šalta. Viskam abejingas... Tik ir laukia, kada jį pakvies ir prisakys, kur važiuoti.

ŠITAI NUTIKO visai neseniai, iš atminties niekaip neišdyla. Artinosi žiema, buvo vakaras, tamsa tirštėjo. Motina kaip tik iš kolūkio parėjo. Kišenėse truputį miežių parnešė.

* Išbuožinimo brigada (čia ir toliau – vert. past.).

Ir kaip sugebėjo? Juk krato ten prie vartų... Kaip niekas kitas žinau. Mane antrą dieną už saują avižų iš „Raudonosios žvaigždės“ išvijo. Brigadininkas pasakė, kad jei nebūtų mėgęs mano tėvo, tai akimoku praneštų. O dabar... kad nė mano kvapo čia neliktų... Į kitus kolūkius kelias mums seniai užgintas... Miežius paskubom pakraigėj paslėpėm, išbarstėm tarp papleiktų grikių lukštų taip, kad nepastebėsi, kad niekas atimt negalėtų; nerinks juk po pusgrūdį...

Vakarėjo. Buvom bebaigią srėbti skystą sorų viralą, kai staiga motina padėjo šaukštą ir sako:

– Klausykit, vaikai, negaliu valgyti ir negalvoti – kaukia ji ten gryčioj, patys girdite.

– Kas? – ne išsyk sumojau, apie ką mama kalba.

– Avhusta... Va, ir vėl... Toskas jos nemaitina... veikiausiai. Jis jau kelios dienos kolūky parpia, ne tiek dirba, kiek maukia, išvarys jį, kaip Dievą myliu. Šiandien jau priešpiet vos liežuvį beapvertė. Ir vakar ne kitoks buvo. Su tais kolūkiniais mėšliais... tarsi suaugo, nė už ką nepaliks... O savo paties motiną greit srutų duobėn išveš. Neturi nė gramo sąžinės žmogus... kad bent akį užmestų...

Čiupom puodynę nuo stalo, spingsulę ir nulėkėm į kaimynų kiemą. Seniai ten bebuvau – akyse vis dar stovi tas mūsų raudonas gaidys ant Tosko šakių... Trobon lengvai patekome.

– Ahusia! – nuo slenksčio pašaukė mama. – Ar namie?

„Kodėl ji klausia? – pagalvoju. – Juk tas kaukimas nuolat girdėti. Sykais užėina, sykais nutyla... Va, ir dabar.“

– Valgyti! Vaaalgyti... – silpnu ilgesingu balsu, nuo kurio šiurpsta oda, atsiliepia nelaimė iš kaimynų trobos vidurių.

Suėjom vidun ir žvilgsniai prasmego tirštoj tamsoj. Šalta troboj. Baugu. Atsiduoda negalia, senatve, nepraustu kūnu, šlapimu... Tas šleikštus kvapas tiesiog iš kojų verčia. Laikomės.

Matyt, moteriška jau senokai po savim daro. Nematomas vėjas laisvas laigo tarp molinių sienų, krosnis malkų išsiilgusi, seniai jas beregėjo. Mūsų spingsulės šviesa neramiai virpa ir patamsy apšviečia gyvą sielą. Prie sienos, greta įšalusios krosnies, ant apdergto gulto senoji Avhusta guli. Aukštiešninka guli ir tylutėliai vaitoja:

– Vaaalgyti, vaaalgyti!

Šiaudai po ja sudilę, pašukinis po ja suplaktas. Ji tuos šiaudus iš po savęs traukia ir bedantėn burnon grūda.

– Vaaaalgytyti... – Dantenomis pakramto, pakramto ir bjaurėdamasi išspjauna. Paskiau vėl tų šiaudų siekia, ir vėl...

Iš pradžių žiūrime apstulbę, tada prišokame prie senutės, mama kilsteli jai besvorę galvą.

– Tuoj, Ahusia, tuoj. Pakentėkit, mieloji. Pavalgėlio duosime. Pavalgėlio...

– Vaaalgytyti...

Staiga besvorį senutės kūną suriečia traukuliai. Tamposi Avhusta. Kankinasi. Pasikrato kelis sykius ir staiga nurimsta. Romi pasidaro... Jau nebemaldauja... Prisivalgė...

Mama atsargiai guldo jos žilą galvą atgal ant pašukinio.

Ahusia neprieštarauja. Tykiai guli...

Tebežiūri į šviesą, o akiduobės sklidinios ašarų...

GRĮŽTAME namo nešini savo puodyne – sorų viralas joje sustingsta...

Našlaičiu tapo kaimynų namas molinukas.

Ten senoji Ahusia viena sau guli...

Ilgainiui ir ji sustingsta...

KITĄ DIENĄ, priešpiet, Toskas Lantušokas pirmą kartą per pastaruosius mėnesius namo grįžo ne pėsčias, o parvažiavo savo girgždančiu vežimu. Apie motiną jam žmonės

papasakojo. Mes neprasitarėme, kad buvome jo pirkioj. Baisu dabar gyventi. Baisu. Nežinai, ką tau už teisybę gali padaryti. O jis, kai išgirdo žinią, niekieno leidimo neklausęs namo parlėkė. Kaip nevisprotis varė seną kumelę, be gailėsčio pliekė ją gluosnio šaka per kūbri, per strėnas, kad tik bėgtų, nesustotų. Lyg netikėtų žmonėmis, kurių visą gyvenimą nemėgo, tarsi kažkur suspėti ketintų. Įpuolė pirkion taip ūmiai, kad net durys išsinėrė iš vyrių, stakta subraškėjo. Ilgai ten tūnojo, o po kurio laiko sustingusią Ahusią, susuktą į naują pašukinį, ant rankų išnešė, atsargiai ant suolo po trešne paguldė. Tada vėl pirkion nuėjo. Į kiemą spintą išvilko, net lentos braškėjo, o kieme toji spinta visai subyrėjo. Charytonas gaspadoriškai tas lentas krūvon surinko, vinimis sukaldė, tada spintą ant vežimo užkėlė, motiną it graban paguldė... Išvažiavo...

Ahusia buvo pirmoji, kurią Lantušokas į kapines išvežė. Bet neilgai jos dvaselė viena pati kapinių tarpuvartėj lūkuriaivo... Patraukė Mačuchos įkandin jos... Po vieną, po du... diena iš dienos... diena iš dienos... Anuos dar apraudojo, tuos pirmuosius, o dabar jau niekas nebeskaičiuoja. Kol buvo kam, kol galėjo, patys laidojo, o dabar tik vienas Toskas patvoriuos surenka... Nuo trobos prie trobos su šakėmis važinėja.

– Pas jus yra? – ramiai klausia kiekviename kieme. – Aaa... nėra... Na, bus rytoj...

Liepė partija Toskui mirusiuosius už kaimo ribų gabenti, ten, kur tuopos gyvu stodainiu velionius apstojusios...

NEŽINAU, apie ką galvojo Toskas Lantušokas, kai motiną spintoje į kapus vežė... kai duobę pats kasė... Bet tąkart pirmą sykį matėm jį verkiantį...

„Jei žmogaus siela dar pagimdo ašarų, – galvojau aš, – galgi jame užsilikę kokios nors gyvasties?“ Nors su šakėmis jis nesiskiria – nuo viso pasaulio tomis šakėmis atsižegnojo...

Solia

TVANKU...

Namai susiurbė visą orą, man nepaliko.

Nusikloju, kad bent kiek vėsiau būtų. Kūnas apsunkęs, nepaslankus. Ir galva vėl švininė. Net sunkesnė nei vakar. Senu papratimu apsiuostau. Nieko naujo – paklodė po manimi susijaukė ir bjauriai prakaitu smirdi. Nesuprantu. Tik vakar švarią pasiklojau. Nejau per naktelę taip patalus subjaurojau? Vėl turėsiu skalbti, džiovinti, keisti. Kur jėgų pasisemti? Guliu. Nesikelčiau, laukčiau, kol mirtis ateis manęs iš namų pasiimti, iš namų, kuriuose seniai praradau save pačią, kurie išėdė iš manęs visus geidulius, paliko tik vieną – valgyti. Kada nors išauš diena, kai aš juos paliksiu...

PIRMOJI išėjo Ieva...

Du mėnesius, septynias dienas ir aštuonias valandas motinystės atseikėjo man Dievas. Nei daugiau, nei mažiau – tiek teužsitarnavau... Viena ranka laimę iš dangaus nuleido, kita ranka atėmė. Nuo tada vien apie tai tegalvoju – niekaip negaliu prisiminti tos baisios nuodėmės, kuriai būtų galima tokią nežmonišką bausmę priskirti... Gal Jis mane už ateities nuodėmes baudžia?

Mūsų mažulėlė Ieva buvo panaši į mudu abu. Jos žydros akelės ne iškart užsimerkė – pirmiau ji ilgai klykė. Ligi paskutinio atodūσιο ausyse spengs jos bejėgis klykimas. Tas klyksmas

kankina mane, drasko, gyvą perpus plėšia, kiaušą trupina... Aš it apsėsta jo klausausi, klausausi, klausausi... iki apkvaišimo, sąmonės netekimo, ir nesuprantu, kodėl ligi šiol esu gyva. Ir klausiu Jo, kuris virš mūsų visų, ten, aukštai danguje, rėkiu Jam: „Sakyk, kodėl aš gyva, o jos jau nėra? Ir nebebus...“ Kaip nebebus dienos, bent truputį panašios į dieną, nes tamsa, išgraužusi mano iščias ir mano širdį, jau nepasitrauks, ji kaip sienos ramsto mane iš visų pusių... Ir, po teisybei, šitai – vienintelis mano ramstis...

Mano Oleksijus netiki Dievo. Partija – štai jo dievas, jo tėvas ir motina. Savo tikrųjų tėvų jis niekada nepažino. Partija jam, kūdikiui, davė spenį, žmogum užaugino. Tas vyras tiki raudonomis vėliavomis ir nenori girdėti, kad yra kitas Dievas – mano Dievas, tas, kuris gyvena mano sieloje, mano galvoje, ir kad tik Jis vienas dovanoja gyvenimą, pagaili ir baudžia...

Oleksijus seniai nebėra mano ramstis. Anksčiau buvo. Anksčiau jis pasaulį išjudindavo, kalnus vertė, bet mūsų Ievos neišgelbėjo. Kai toji naktis peržengė mūsų slenkstį, kai atėjo pasiimti mūsų vaikelio, jis pats buvo sumišęs kaip vaikas, stovėjo vidury kambario ir nieko negalėjo padaryti. Niekas negalėjo, net Dievas, kurį tada dar taip uoliai tikėjau.

Tarsi apsėsta, kaip būdinga savižudžiui, mintimis grįžtu į tą dieną, į tą vakarą, į tą kambarėlį po stogu, grįžtu tenai, kaip grįžtama namo. Ji vis dar ten... tebeguli... dar kvėpuoja... tik gęsta... mūsų mergytė. Greitoji ilgai važiuoja, aš paskubom rengiu Ievą, ji nenustoja rėkusi, mažos lūpytės net mėlynos, ir staiga atsikvepia, nurimsta ir užverčia akis. Jis pirmas pribėga prie jos, prie manęs... žiūri kaip apdujęs ir nieko nesako, išleikia pro duris, palikęs mane vieną su ja ant rankų, palieka mane tokią akimirką, tokią valandą, tame kambaryje, prie tos lovelės, nors kartu su manimi net sienos ją santūriai aprauda.

Visas mano pasaulis suyra, suskyla, subyra dėl jo kraupaus tylėjimo...

Ne, Oleksijus – ne ramstis. Jis – ne mano siena, o tik mano vyras, kuriam visados sunku, nes velka ant savęs daugiau, nei gali. Žinia, tas darbas jį kažkaip gelbėja. O mane gelbėja mais-tas, migdomieji, Filia... Mudu jau nesikalbam apie Ievos mirtį. Žinau, kad vežė jos kūnelį skrosti, domėjosi, dėl ko numirė... Galbūt norėjo žinoti, ar nebus čia mano kaltės?.. Žarnynas ap-sisuko... Nesusidorojo su maistu... Kūdikiams taip nutinka...

– Ar ji kankinosi prieš mirtį? – ligi šiolei jį kamantinėju, puolu jam ant krūtinės, skandinu ašarose... – Lioša, pasakyk man teisybę!

– Ji jau atsikankino, Solia... – Sykais jis mane vis dar apka-bina atsargiai, tarsi porcelianinę statulėlę. Kartais mano vyras nesišlykšti manęs. – Kodėl tu visą laiką apie tai galvoji? Mudu dar susilauksime vaikelių...

O aš vis tiek galvoju. Galvoju. Kelerius metus galvoju ir nie-kaip nepaliauju. Valgau kaip gyvulys, viską iš eilės į save grūdu, trokštu, kad mano skilvis nesusidorotų, kad mane supykintų, kad perplėštų, kad Viešpats mano vidurius susuktų taip, kaip susuko jai, mano mergytei... Tačiau kaskart, kai atsitraukiu nuo stalo, nors kasmet vis labiau tunku, pučiuosi, kažkodėl lieku gyva.

Jis sėdi ten, danguje... Nepermaldaujamas, nesutrikdomas, žiūri į mane, menkutį vabalėlį, ir nieko nesako...